

MacIntyre o ľudskej prirodzenosti v kontexte jeho aristotelovskej etiky

Marian Kuna
KF FF KU v Ružomberku
06/11/2019 KF FIF UK Bratislava

1

Štruktúra prednášky

1. MacIntyrov aristotelovský obrat (obraty) – príčiny a súvislosti
2. Ľudská prirodzenosť v sociologicky ladenom aristotelizme
3. MacIntyrov tomistický a metafyzický obrat
4. Neskorý MacIntyre: posuny a revízie

2

MacIntyre: Aká je adekvátna etika pre dnešok?

- Nespokojnosť s **individualistickým étosom** moderného sveta
 - odmietanie **liberalizmu** a reálneho (stalinského) **socializmu** (1956)
 - opúšťanie marxistickej filozofickej paradigmy (Marx ostal zdrojom inšpirácie)
 - hľadanie **adekvátnej etiky** v kontexte **krízy modernej etiky**
- **Výzvy pre modernú etiku ...** a ich adekvátne zodpovedanie
 - **Anscombe** – slepá ulička modernej etiky pravidiel – obrat k cnosti (1958)
 - **Nietzsche** – post-nietzscheovská dilema: Nietzsche alebo Aristoteles? (1982)
 - aristotelova etika je **imúnna** voči Nietzscheho kritike, ale vyžaduje **revízie**
 - + kľúčová otázka: **Ako má aristotelovská etika vyzeráť v súčasnosti?**

3

MacIntyrove aristotelovské obraty ...

- *After Virtue* – obrat k Aristotelovi (1982)
 - odmietnutie emotivizmu, ale aj (aristotelovského) naturalizmu – jeho “metafyzickej biológie”
 - (sociologická) aristotelovská etika – bez jej metafyzických predpokladov
- *Whose Justice? Which Rationality?* (1988) + *Three Rival Versions ...* (1990)
 - tradícia (racionálneho skúmania) – hrá rolu (chybnej) metafyzickej biológie
- *Dependent Rational Animals* (1999)
 - adekvátna etika nie je možná nezávisle od biológie
- MacIntyre (2008):
 - „Aristotelova etika nemôže byť byt' plne zrozumiteľná, a nieto ešte **obhájitelná**, ak sa jej metafyzické aspekty vylúčia zo zretela”

4

Aristotelovská *versus* moderná etika

- **aristotelizmus:**
 - metafyzická analýza ľudskej prirodzenosti neoddeliteľná od etiky
 - **ne-kultivovaná** ĽP > **pravidlá** > kultivovaná ĽP (aktualizácia ľudskej esencie)
 - živé bytosti sa od prirodzenosti pohybujú k svojmu telos-u (AV 148)
- **moderná etika:**
 - odmietnutie aristotelovskej metafyzického (teleologického) rámca
 - mechanistický pohľad na ľudskú prirodzenosť
 - problém koexistencie neteleologickej fyziky a teleologickej etiky
 - tzv. osvietený projekt zdôvodnenia morálky - (nevýhnutne) zlyhal
 - projekt zdôvodnenia morálnych pravidiel – pôsobia arbitrárne
 - bez normatívnej koncepcie ľudskej prirodzenosti (ostávajú fikcie: túžby / čistá racionalita)

5

After Virtue: aristotelovská etika „bez“ metafyzickej biológie

- nahradenie chybnej metafyzickej biológie, ako podklad pre jej teleológiu
- alternatívna (resp. nemetafyzická) formulácia ľudskeho *telos*-u
- **sociologicky ladená teleológia**
 - **prax** (interné / externé dobrá)
 - **narácia** (jednota individuálneho ľudského života)
 - **tradícia** (širší spoločensko-morálny kontext hľadania dobrého života)
- **(morálna) cnosť**
 - predpoklad pre nadobúdanie interných dober jednotlivých praxí
 - formulovaná „nemetafyzickým“ spôsobom

6

Ľudská prirodzenosť v *After Virtue*

- „použitie [termínu] **človek ako funkcionálneho pojmu** je oveľa staršie ako Aristoteles a spočiatku sa **neodvodzuje** z Aristotelovej **metafyzickej biológie**. Je zakorenený vo **formách sociálneho života**, ktorému dal výraz teoretici klasického obdobia ... [a kde] ... **Byť človekom znamená zastávať súbor rolí, z ktorých každá má vlastný význam a cieľ**“ (58-59)
- „Človek je vo svojich činoch a praxi, rovnako ako vo svojich predstavách (*fictions*), svojou **podstatou príbehy rozprávajúci živočích**. **Nie je takým vo svojej podstate**, ale v priebehu svojich **dejín sa stáva rozprávačom príbehov, ktoré vznášajú nárok na pravdivosť**“ (216)

7

Etika a metafyzika v WJWR a TRV

- postupné oslabovanie anti-metafyzického ladenia
- systematická explikácia koncepcie racionality v pozadí jeho aristotelizmu
- racionalita ako „tradíciu-ustanovujúca“ a „tradíciu-ustanovená“
- „tradícia“ ako tradícia racionálneho skúmania
- obrat k tomizmu a jeho metafyzike
- 1990 Aquinas Lecture
 - úloha prvých princípov (metafyziky) v A.-T. tradícii skúmania
 - teleologická povaha tomistickej koncepcie (racionálneho) skúmania
 - teleologická povaha skúmania ako takého

8

Etika a biológia v DRA (1999)

- človek ako „zraniteľný závislý živočích“
- „hoci vskutku existujú dobré dôvody na odmietnutie dôležitých prvkov Aristotelovej biológie, momentálne usudzujem, že som sa **mýlil**, keď som predpokladal, že je **možná etika nezávislá na biológii**“ (x.)
- „ľudská racionalita je vlastnosťou ľudskej živočíšnosti ... [a] ... ľudská identita je primárne živočíšnou identitou“ (5, 8)
- Doplnenie naratívno-sociologického pohľadu na ľudskú prirodzenosť o (metafyzické a) biologické momenty

9

Ľudská prirodzenosť v kontexte MacIntyrovho postoja k metafyzickému esencializmu

- MacIntyrove (pôvodné) predpoklady:
- 1. Aristotelova **etika** spočíva na **chybnej metafyzickej biológii**
 - AV – áno + nahradená sociologickou alternatívou
- 2. A's **teleológia** je problematická - ukotvená v **chybnej metafyzike**
 - AV – sociologický variant sa nevyhol „implicitnej“ metafyzike
 - M's alternatíva spočíva na rovnakých metafyz. predpokladoch (Achtenberg)
- 3. **teleológiu** nevyhnutnú pre arist. etiku **možno získať nemetafyzicky**
 - MacIntyrov prominentný pokus bol neúspešný

10

Aristoteles, MacIntyre a ľudský *telos*

- MacIntyre v AV
 - „MacIntyre a Aristoteles postupujú rovnako. Oba pripisujú ľudským bytostiam špecifickú prirodzenosť, odlišnú konaním s *logos*-om, a potom z toho odvodzujú svoje chápanie ľudského *telos*-u. Pre Aristotela je to činnosť v zhode s morálnou a intelektuálnou cnosťou; pre MacIntyru je to život zjednotený odohratou naráčiou“ (Achtenberg)
- + neskorý MacIntyre
 - príklon k (aristotelovsko-tomistickej) metafyzike
 - význam biológie pre adekvátne (etické) porozumenie ľudskej prirodzenosti

11

MacIntyrova metafyzická sebareflexia... (2008)

- jeho projekt predpokladal metafyzické pravdy, ale uznal to až neskôr
- nerozumel preto adekvátne vlastnému projektu
- dôvody omylu?
 - priveľa ústupkov voči anti-metafyzickej nálade dobovej filozofie
 - nedocenenie črty Aristotelovho prístupu k otázkam etiky a politiky
 - otázkam vzťahu medzi praktickým súdom a konaním
 - otázkam explanácie
 - + Aristotelove explanácie predpokladajú jeho metafyzické názory
 - preto > nepochopil prepojenie medzi Aristotelovou etikou a metafyzikou
 - pochopil to až vďaka T. Akvinskému > jeho interpretácia Aristotela „integruje perspektívu prvej osoby racionálneho aktéra a perspektívu tretej osoby filozoficky skúmajúceho pozorovateľa a tak som si nemohol nevnímať metafyziku v etike“ (277)

12

Závěrečné zamyslenie

- MacIntyre treba čítať v kontexte jeho širšieho projektu
 - akceptácia aristotelovskej etiky
 - formulácia sociologicky ladenej (implicitne metafyzickej) etiky
 - postupné opustenie anti-metafyzických predpokladov
 - postupná akceptácia aristotelovsko-tomistickej metafyziky
 - teda jeho implicitné metafyzické predpoklady sa stali explicitnými
- MacIntyre o ľudskej prirodzenosti
 - inšpiratívna verzia aristotelovskej etiky, ktorá vhodne kombinuje
 - metafyzické, sociologické, biologické poznatky o podstate človeka ako morálneho aktéra

13

Ďakujem za pozornosť

14